

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) www.economy.nayka.com.ua | № 6, 2021 | 24.06.2021 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.6.201](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.6.201)

УДК 336.5

*Т. В. Солопенко,
аспірант кафедри фінансів,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
ORCID ID: 0000-0002-4662-6936*

ВИКОРИСТАННЯ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ У ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОМУ БЮДЖЕТУВАННІ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

*T. Solopenko
Postgraduate student of the Department of Finance,
SHEE "Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman"*

APPLYING GENDER APPROACH IN PROGRAM-TARGETED BUDGETING FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Статтю присвячено застосуванню гендерно орієнтованого підходу та його інтеграції у програмно-цільове бюджетування. Реалізується він у складі програмно-цільового бюджетування, де інструментом забезпечення гендерної рівності при використанні видатків бюджетів виступає бюджетна програма.

Необхідною умовою сталого розвитку є зважене використання природних ресурсів, особливо важливе для майбутнього України. Гендерне різноманіття у впливах на прийняття рішень підтверджене як одна з передумов стійкості при використанні природних ресурсів і особливо при формуванні сталої політики використання природних ресурсів. Дослідження показало, що гендерне різноманіття у цій сфері на загальнодержавному рівні в Україні або не дотримується – на прикладі законодавчої ініціативи, або неможливо оцінити через відсутність належно сформульованих результативних показників бюджетних програм.

Проведено порівняльний аналіз можливостей гендерно чутливої та гендерно нейтральної бюджетної програми у сфері використання природних ресурсів. Показано ширші можливості для моніторингу, наступних аналізу та оцінки ефективності досягнення цілі за допомогою гендерно чутливої бюджетної програми.

The article is devoted to the gender-oriented approach application and its integration into program-target budgeting. A gender-sensitive approach to budget planning in the budgetary process of Ukraine has recently become a must since the 2019. It is implemented as part of program-target budgeting, where the budget program acts as a tool for ensuring gender equality during budget expenditures.

Sustainable use of natural resources especially important for the future of Ukraine and is a necessary condition for sustainable development. The article highlights and analyzes the possibility of taking into account the gender aspect in the use of natural resources: a) in terms of

the implementation of budgetary expenditures for the development and implementation of a policy for the use of natural resources as a part of public management; b) regarding the implementation of budgetary expenditures for assistance in coordinating the use of natural resources. The budgetary programs of those responsible for coordinating the sustainable use of natural resources at the expense of the central budget of the main funds managers - the relevant ministries and the Office of the Verkhovna Rada of Ukraine - are considered. Gender diversity in the use of natural resources and especially in the formation of policies for the use of natural resources is a condition for its utilization sustainability. The study has shown that gender diversity in this area at the national level in Ukraine either does not comply with the example of the implementation of legislative initiative in parliamentary committees, or it cannot be assessed due to the lack of properly formulated performance indicators of budget programs.

The latest budget programs of the main spending units are considered according to their performance indicators, the absence of gender-sensitive budget programs related to the policy of natural resources use is determined. A comparative analysis of the possibilities of a gender-sensitive and gender-neutral budget program in the use of natural resources has been carried out. Shows ample opportunities for monitoring, following analysis and assessment of the effectiveness of achieving the goal using a gender-sensitive budget program.

Ключові слова: програмно-цільове бюджетування; гендерно орієнтоване бюджетування; сталий розвиток; використання природних ресурсів; енергетика.

Keywords: program-target budgeting; gender-oriented budgeting; sustainable development; use of natural resources; energy.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями: Ймовірність сталого розвитку посилюється через використання гендерного підходу в управлінні економічною діяльністю в цілому і управлінні фінансовими ресурсами зокрема [1]. Увагу до розмежування видатків за гендером звертають із 80-х років минулого століття, тобто вже близько сорока років, тоді як поняття стійкості розвитку розглядається із 90-х років минулого століття [2]. Сталий (стійкий) розвиток – це розвиток, який відповідає потребам сьогодення без шкоди для здатності майбутніх поколінь задовольняти їхні власні необхідні потреби. Оскільки стійкість в основному розглядалася як порівняння можливостей користуватися ресурсами для різних поколінь у часі, спочатку її вивчення менше зачіпало ефект поточних рівних можливостей для уникнення накопичення втрат та бідності. Але сформована роль публічних фінансів забезпечувала фундамент стійкості через балансування потенційних можливостей використання ресурсів для різних груп населення, особливо з урахуванням низки світових катаклізмів останніх двох десятиліть.

Сталий розвиток у бюджетній сфері виражається у ефективному використанні акумульованих фінансових ресурсів, яке в свою чергу забезпечене деталізацією бюджетного планування. Використання такого інструменту управління як «програма» у бюджетуванні змістило фокус ефективності планування на зміст самих програм. Гендерно орієнтоване управління розвивається поряд із підходом «програмування», який націлений на результативність структурних підрозділів державних органів через перетворення їх на виконавців певних завдань у межах бюджетних програм, орієнтованих на цілі, а не лише носіїв певних функцій за бюджетні кошти. Розподіл виконавців завдань та отримувачів послуг у рамках програми за гендером є основою для гендерно орієнтованого бюджетування.

Вперше у 1984 р. в Австралії «жіночий бюджет» (гендерно-чутливий бюджет) було застосовано як антикризовий інструмент. Розподіл видатків бюджету за гендерами передбачав реструктурування доходів і витрат, скероване не на збільшення коштів, а на перегляд ефективності використання уже наявних ресурсів [3, с. 303]. Оскільки усередненою «одиницею» планування переважно вважалися чоловіки, інтереси жінок були проявлені менше, тому гендерна орієнтація бюджетів асоціювалася із виокремленням специфічних потреб такого гендеру як жінки. Гендерно орієнтований підхід до планування бюджетних видатків став одним із інструментів підвищення ефективності використання коштів та сталого досягнення завдань і наступних цілей через бюджети при використанні коштів суспільства на центральному рівні та на рівні місцевої влади.

Попри десятиліття пошуків шляхів досягнення гендерного балансу у бюджетуванні, гендерно-орієнтоване бюджетування у частині забезпечення реалізації політики використання та збереження

природних ресурсів в Україні у наукових публікаціях висвітлене мало. Стаття покликана закрити прогалину у відповіді на актуальне питання щодо використання гендерно чутливих бюджетних програм у сфері сільського господарства, енергетики та використанні інших природних ресурсів для забезпечення сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: У виданні за авторством М. Колодій, О. Кисельової, Н. Рябушенко, О. Цюпи підкреслюється, що гендерно орієнтований підхід у бюджетному процесі – це визнаний у світовій практиці механізм управління публічними фінансами, що передбачає прозорий та справедливий розподіл бюджетних ресурсів задля забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків [4, с. 4], які і відображають гендерну рівність. Л. Лисяк, С. Качула та А. Абдін нагадують про відкрите питання щодо трактування пріоритетності видатків бюджету при управлінні його ефективністю, а також формулюють пріоритет бюджетних видатків як гармонізацію індивідуальних та колективних потреб населення, на прикладі соціальних видатків з бюджету [5], підкреслюючи необхідність підвищення ефективності контролю за використанням бюджетних коштів. Механізм забезпечення принципу гендерної рівності включає інструменти більш ефективного контролю за використанням бюджетних коштів, як показує І. Грицай [3]. Ю. Вергелюк зазначає, що гендерно-орієнтоване бюджетування є методом, який у заданих умовах «допоможе перерозподілити бюджетні ресурси у відповідності до реально існуючих потреб населення, враховуючи певні пріоритети» [6].

Макроекономічна і фінансова стабільність залежить на сьогодні від стабільності екосистеми, яка в свою чергу спирається на систему попереджувального (державного) управління [7]. У оцінці «ООН Жінки» в Україні 2020 року зазначено, що жінки під час карантинних обмежень більш вразливі порівняно з чоловіками, адже працюють переважно у соціальній бюджетній сфері та сфері обслуговування [8], фінансування яких у пандемію та під час реформ може бути суттєво скороченим. Стійким для системи публічних фінансів і бюджетів у їх складі вважається стан, коли спроможність до фінансування одночасно забезпечує достатнє фінансування упродовж як коротко, так і довгострокового періодів у рамках змін у економіці, підкреслює І. Уманський [9]. Перелік основних публікацій щодо гендерно-орієнтованого бюджетування в українській науковій думці систематизували І. Грицай [3] та А. Карпич [10]. Вітчизняні наукові публікації поки що приділяють мало уваги впливу забезпечення гендерної рівності на бюджетування макrorівня щодо політик регуляції з метою стійкого використання природних ресурсів.

Мета статті: Обґрунтувати застосування гендерного бюджетування за бюджетними програмами для сталого розвитку, зокрема при реалізації регуляторних і організаційних заходів політики користування природними ресурсами.

Виклад основного матеріалу дослідження: Перебування жінок на посадах, які впливають на прийняття рішень, формують певну суспільну та економічну політику, створюють «вікна можливостей» для політик сприяє сталому розвитку в першу чергу через диверсифікований досвід обох гендерів [11] та схильність жінок до горизонтального співробітництва, більшу їхню зацікавленість у стійкому довгостроковому розвитку [12], [13]. Україна має зобов'язання серед інших прогресивних країн світу щодо досягнення Цілей сталого розвитку, які набули чинності у січні 2016 року. Ціль № 5 сталого розвитку ООН сформульована як «досягти гендерної рівності та розширити можливості всіх жінок та дівчат». Політика та фінансування діяльності офісу ПРООН в Україні як основного агентства ООН з координації досягнення Цілей сталого розвитку (далі - ЦСР) розраховані на найближчі 15 років. Разом з тим допомогу Міністерству фінансів України у імплементації саме гендерного бюджетування виконував проект «Гендерне бюджетування в Україні» за фінансової підтримки уряду Швеції. Отже, просування механізму гендерно-орієнтованого використання публічних коштів на підтримку гендерно-орієнтованої політики держави здійснювалися з міжнародною допомогою. Для моніторингу досягнення ЦСР № 5 у сфері, що стосується природокористування, скористаємося даними України, включеними у розрахунок міжнародних індексів для порівняння із іншими країнами.

У останньому звіті про Глобальний гендерний розрив Світового економічного форуму Україна втрачає свої позиції: опустилася на 15 сходинок порівняно із показником за 2018 рік та знаходиться на 74 місці серед 156 країн [14]. Зі звіту можна зробити такі висновки: хоча Україна на 44 місці за участю у економічній діяльності для жінок і 27 місці за їхнім рівнем освіти, але жінкам переважно відводиться сфера послуг, і за спроможністю жінок приймати політичні рішення Україна вже на 103 місці. Паритет у кваліфікованих працівниках, в тому числі технічної сфери, на боці жінок – 62% у 2016 році, 68% у 2021 році. Але лише 40% жінок були управлінцями та правниками, їхні доходи складають у 2021 році 59% доходів чоловіків. Серед власників фірм у 2021 році 38,6% жінок і 17,7% - серед їхніх директорів. Якщо врахувати, що продуктивність сфери послуг на одного працівника в Україні серед найнижчих для країн схожого соціально-освітнього розвитку населення і складає 6-7 дол США [15], то стає зрозумілою причина нижчих доходів жінок при високих показниках їхньої участі у економічному житті за даними Індексу: 10 % безробітних працездатних чоловіків на протигагу 7,7% офіційно безробітним працездатним жінкам.

Під час пандемії за даними Служби зайнятості України 56% тих, хто втратили і шукають роботу – жінки, з них 40% старші за 45 років і 29% - віком від 35 до 44 років. Жінки старші 40 років складають більш

ніж 50% населення своєї вікової групи, а середній вік українців трохи більше 41 року. Найбільша частка тих, хто втрачає та змінює роботу, стосується сільського, лісового та рибного господарства (від п'ятої до четвертої частин офіційних пошукувачів роботи через службу зайнятості та тих, хто отримує допомоги по безробіттю) [16] - на цю кількість впливає також сезонність потреби у таких роботах. Висновки з вищенаведеного такі: а) не менш як кожна третя жінка, старша 35 років, втрачає роботу і вимушена шукати її через державну службу зайнятості; б) близько третини населення України складають жінки, старші 40 років; в) здоров'я та тривалість життя українських жінок погіршилося за останні 15 років. Слід зазначити, що тривалість життя чоловіків ще нижча, але для гендерного аспекту сталого розвитку у частині користування природними ресурсами цей факт не розглядаємо.

Політика сталого розвитку використання природних ресурсів реалізується у сфері сільського, водного і лісового господарства, використанні мінеральної сировини, в тому числі палива. Стосовно кваліфікації у використанні природних ресурсів у промисловості, за даними Світового форуму жінки України не отримують рівномірно з чоловіками освіту у STEM, ІКТ, сільському та лісовому господарстві, інженерії. У точних та природничих науках жінки більше реалізують свій потенціал, згідно із даними табл. 1. Переважно жінки погоджуються на менше оплачувані галузі знань (як приклад у таблиці показано кваліфікацію галузі освітніх послуг), однак використання земельних ресурсів демонструє нетипову для нижчої за середню офіційної заробітної плати гендерну диспропорцію. Ймовірно, що сучасний спосіб провадження господарства у використанні земельних ресурсів в Україні – вирубка лісу замість його збереження, несанкціоноване використання, полювання, необхідні навички управління важкою і старою технікою та іншим транспортом заважають жінкам працювати у цій сфері на усіх ролях, які посідають чоловіки.

Таблиця 1.
Освіта і кваліфікація у жінок та чоловіків України за галузями знань, %*

Галузі знань	2017-2018	2019-2021	Рівень заробітної плати галузі до середньої по економіці
	жінок/ чоловіків	жінок/ чоловіків	
STEM	-	13,7 / 38,4	106,8
Сільське господарство, лісове господарство, тваринництво, рибне господарство	2,2 / 3,7	2,43 / 5,61	91
Підприємництво, право, управління	37,0 / 26,2	31,61 / 24,72	106
Освітні послуги	8,5 / 2,2	13,52 / 4,69	80,1
Інженерія та машинобудування (кваліфіковані)	10,5 / 34,4	7,99 / 26,82	161,5
ІКТ	1,0 / 4,5	1,53 / 8,2	200
Природничі науки, математика, статистики	3,2 / 1,8	4,18 / 3,38	105,7

*розраховано автором з використанням [14], [17]

Нерівність у набутті жінками інженерних, комп'ютерних та сільськогосподарських навичок показує потенціал для зменшення гендерного професійного розриву у використанні природних ресурсів, яке критично важливе для економічної стійкості України. Основою експорту товарів, який склав 83,4% усього експорту у 2020 році, є земельні ресурси (сільське господарство), природні копалини та продукти їхньої напівпереробки, деревина. Сталий експорт впливає на стійкість національної валюти. Наприклад, столиця України Київ завдяки рекордному врожаю зерна в 2019 році, який збільшив прибуток від експорту і посилив українську гривню до долара США, піднялася на 22 позначки до 86-го місця у рейтингу Індексу вартості життя 2020 [18]. Цей рейтинг відображає очікування добробуту жителів міст через їхні сталі доходи.

Політика сталого використання природних ресурсів підтримується через: а) гендерну рівність у доступі до використання природних ресурсів; б) гендерну рівність у прийнятті рішень щодо політики регуляції використання природних ресурсів. Реалізація цілей політики регуляції та розвитку сталого використання природних ресурсів забезпечується відповідними бюджетними програмами, до яких має бути застосоване гендерно орієнтоване бюджетування. Гендерний аспект фінансування такої політики виражається у аналізі та оцінці розподілу за гендером посад виконавців та отримувачів публічних послуг за кошти бюджету.

Для оцінки гендерної чутливості бюджетних програм при реалізації політики на рівні країни розглянемо використання видатків центрального бюджету, дані про які розміщені у публічному доступі на сайтах розпорядників коштів та Казначейства, за відповідними напрямками. Мінімальні стандарти прозорості й порівнянності бюджетних даних обов'язково враховуються в національних бюджетних правилах для країн Європейського Союзу [19, с.5]. Україна рухається до європейських стандартів у бюджетних правилах за допомогою Програми EU4PFM. Компонент 1 цієї Програми містить підпункт 3 «Зміцнення спроможності в сфері бюджетування на основі програм шляхом підтримки: вдосконалення бюджетних програм з метою їх тісної ув'язки зі стратегічними цілями та підвищення ефективності

моніторингу виконання бюджетних програм» [20]. До об'єкта моніторингу виконання бюджетних програм включається їхня гендерна чутливість [21], для забезпечення гендерно-орієнтованого бюджетування провадиться гендерна експертиза правового забезпечення напрямків використання коштів. Бюджетні програми, які стосуються політики використання природних ресурсів з урахуванням стійкого розвитку, виконують Міністерство аграрної політики і продовольства (колишнє Міністерство економіки, торгівлі та сільського господарства), Міністерство енергетики, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України.

Гендерно орієнтоване програмно-цільове бюджетування – це механізм вироблення цільових стратегій для забезпечення справедливого розподілу ресурсів в інтересах різних груп. Його гендерно орієнтована частина бюджетування формується на межі двох сфер державного управління у публічній площині – забезпечення гендерної рівності та ефективного управління державними фінансами [4]. Цей метод бюджетування слугує реалізації принципів єдності, обґрунтованості, ефективності і результативності, справедливості і неупередженості бюджетної системи, зазначених у статті 7 Бюджетного кодексу України. Гендерний підхід дозволяє більш точно реалізувати поставлені завдання у рамках виділених на них коштів, враховуючи для більшої ефективності потреби та особливості кожного гендеру. Механізм гендерного бюджетування в Україні спрямований на прозорість та адресність надання публічних послуг [8] у межах бюджетних програм. Згідно з наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження та застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі» № 1 від 02.01.2019 р., гендерно орієнтований підхід у бюджетному процесі враховує гендерні аспекти на усіх стадіях бюджетного процесу з публічністю та прозорістю цілеспрямованості на забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків. Гендерний підхід означає не лише рівність ролей для двох соціальних статей (чоловічої та жіночої), а передбачає використання кожної ролі у найбільш вдалому та зручному у межах поставленого цільового завдання форматі. Таке призначення гендерної складової програмно-цільового бюджетування покращує оцінку досягнення цілей за допомогою бюджетних програм.

Переважає кількість українських досліджень і публікацій щодо забезпечення гендерної рівності через бюджетування стосується гендерного аналізу бюджетних програм на місцевому рівні¹. Оскільки базисною одиницею українського бюджетування є гендерно чутлива бюджетна програма, саме вона має бути основним інструментом для досягнення ЦСР №5 за допомогою бюджетних коштів. Станом на 2021 рік на рівні профільних міністерств, що реалізують політику керування використанням природних ресурсів, гендерно-орієнтований підхід у паспортах бюджетних програм не відображений (табл. 2).

Таблиця 2.
Результати моніторингу застосування гендерно-орієнтованого бюджетування у реалізації політики використання природних ресурсів України

Міністерство	Кількість бюджетних програм, що стосуються політики/ Кількість гендерно-чутливих бюджетних програм серед них	Коментар щодо гендерної чутливості бюджетних програм
Міністерство економіки, торгівлі та сільського господарства України (сфера сільського господарства, землевпорядкування)	9/0	У програмах не виконано розподіл штатних працівників та отримувачів послуг за гендерною ознакою. Зокрема, наприклад, одержувачів допомоги з бюджету варто розподілити за гендерною ознакою власників суб'єкта господарювання.
Міністерство енергетики України	14/0	У 6-ти паспортах бюджетних програм, які спрямовані на керівництво у сфері енергетики та реалізацію відповідних політик, варто розділити виконавців за гендерною ознакою.
Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України	8/0	У 5-ти паспортах бюджетних програм, які спрямовані на керівництво та наукові розробки у сфері охорони природних ресурсів, варто розділити виконавців та результати робіт за гендерною ознакою.

**складено автором з використанням даних на офіційних порталах Міністерств*

¹ наприклад, Аналітична записка «Гендерний бюджетний аналіз програм, які фінансуються з місцевого бюджету Вінницької об'єднаної територіальної громади». ГО «Інститут соціально-економічних та політичних ініціатив», Вінниця, 2019, 71 с.

Гендерний аналіз бюджетних програм за їхніми результативними показниками щодо керування, наукових досліджень і політики використання природних ресурсів станом на 2021 неможливий, на центральному рівні міністерства складають і виконують гендерно нейтральні бюджетні програми.

Як зазначено раніше, участь жінок у прийнятті управлінських, зокрема політичних і законотворчих, рішень сприяє сталому розвитку. У відповідних комітетах Верховної Ради України спостерігається значний гендерний розрив, але представлення жінок на посадах, які мають вагу щодо політики використання природних ресурсів демонструє позитивну динаміку (табл. 3).

Таблиця 3.
Розподіл посад за гендером у відповідних комітетах Верховної Ради України

Комітет Верховної Ради	Кількість членів комітету Верховної Ради VIII скликання, осіб		Кількість членів комітету Верховної Ради IX скликання, осіб	
	жінок	чоловіків	жінок	чоловіків
Комітет з питань аграрної та земельної політики	0	30	3	27
Комітет з питань екологічної політики та природокористування	0	13	4	14
Комітет з питань енергетики та житлово-комунальних послуг	3	17	2	22

** складено автором: назви комітетів станом на 2021 рік*

Фінансування з державного бюджету Апарату Верховної Ради в цілому у 2021 році все ще здійснюється за гендерно нейтральними бюджетними програмами, однак у паспортах програм виокремлені спеціальні показники затрат: наприклад, утримання кімнати по догляду за дитиною. Це потенційно дозволяє батькам, переважно жінкам, бути присутніми на роботі при наявності малолітніх дітей, а показник відображає застосування гендерного аспекту планування видатків на реалізацію законотворчості.

Гендерно-нейтральні бюджетні програми не дають змоги при проведенні моніторингу їхнього виконання збирати дані про показники участі жінок і чоловіків у досягненні цілей, яким підпорядкована бюджетна програма. Для бюджетних програм, що стосуються використання природних ресурсів, у табл. 3 показано можливості моніторингу та оцінки, які забезпечують рух у напрямку цілі. У гендерно нейтральній та гендерно чутливій бюджетних програмах ці можливості відрізняються (табл. 4).

Таблиця 4.
Можливості врахування гендерного аспекту при оцінці за результатами моніторингу виконання бюджетних програм

Аспекти	Гендерно нейтральна бюджетна програма	Гендерно чутлива бюджетна програма
Розподіл виконаних операцій та досягнутих показників за гендером	Кількість виконаної роботи розрахована на посаду, менше можливості деталізувати обсяги і типи роботи за гендером.	Розподіл робіт за гендером допоможе виявити ролі чоловіків і жінок у організації досягнення цілі, відмінності між ними
Розподіл отриманих послуг (допомог, консультацій тощо) за гендером	Характеристика наданих послуг не враховує гендерний розподіл за отримувачами, наприклад, серед фермерських господарств.	Гендерний розподіл більш точно характеризує отримувачів послуг і надалі – їхні потреби.
Оцінка внеску кожного гендеру у виконання завдання для досягнення цілі державної політики	Важко виокремити потреби та особливості гендеру при виконанні завдань.	Можливо виявити особливості гендеру при виконанні завдань та скоригувати їхнє забезпечення.
Виявлення тенденцій та коригування завдань для досягнення цілі державної політики з урахуванням потенціалу гендеру	Важко сформулювати завдання з урахуванням збільшення гендерної ефективності.	Потенціал збільшення ефективності досягнення цілі з використанням потенціалів кожного гендеру.

** власна розробка автора*

Стійке використання природних ресурсів передбачає бережливе ставлення, можливість для їхнього відновлення, стратегічне бачення розвитку. «І жінки, і навколишнє середовище зображуються як

постраждали від світового розвитку. Тому жінки відчують особливо сильну зацікавленість у припиненні екологічної експлуатації, оскільки це призвело б до їхнього власного визволення» [2, с. 32]. Гендерна диверсифікація людей, які приймають рішення щодо використання природних ресурсів, збільшує шанси на формулювання та імплементацію стійкої політики і як наслідок – сталий розвиток суспільства в цілому.

Висновки і перспективи подальших розвідок: В Україні жінки мало представлені у впливі на законодавство та відповідно політику використання природних ресурсів. У реалізації державних політик використання природних ресурсів, що імплементуються, поки що неможливо проаналізувати гендерний вплив. Турбота про збереження природних ресурсів для сталого розвитку у майбутньому спадала людству на думку і раніше. Але у останні десятиліття обсяги міжнародної торгівлі, особливо сільськогосподарською продукцією, поставили ймовірний дефіцит природних ресурсів головним питанням наукового реалізму у складі державного попереджувального менеджменту. Забезпечення гендерного паритету є невід’ємною складовою політики для сталого використання природних ресурсів.

Реалізація цілей державної політики їхніми виконавцями – головними розпорядниками коштів – в Україні здійснюється за допомогою оформлення ресурсів бюджетів у бюджетні програми. Показники досягнення цілей – це результативні показники бюджетних програм, які повинні згідно із чинним законодавством відображати і гендерний аспект виконання бюджетної програми. Дослідження показало, що головні розпорядники коштів, які мають упроваджувати політику сталого використання природних ресурсів, до цього часу не складають гендерно чутливих бюджетних програм. Гендерно чутлива бюджетна програма надає більше можливостей для оцінки та наступного коригування організаційної ефективності напрямків і виконання завдань досягнення відповідної цілі державної політики.

Подальші наукові розвідки за темою можуть бути спрямовані на формулювання, моніторинг і результати оцінки результативних показників гендерно чутливих бюджетних програм для керування використанням природних ресурсів. За допомогою таких показників можна зрозуміти пропорцію гендерів, які беруть участь у досягненні цілей державної політики. Уникнення гендерних диспропорцій у бік обох гендерів сприяє результативному управлінню сталим використанням природних ресурсів завдяки більш виваженій політиці, як доведено міжнародними дослідженнями останніх двох десятиліть.

Список літератури.

1. Leach M., Mehta L., Prabhakaran, P. Gender equality and sustainable development: a pathways approach. The UN Women Discussion Paper, № 13, 2016. 42 p.
2. Meinzen-Dick R., Kovarik C., Quisumbing A. R.. Gender and sustainability. Annual Review of Environment and Resources. № 39, 2014. P. 29-55.
3. Грицай І. О. Механізм забезпечення принципу гендерної рівності: теорія та практика: монографія: К.: «Хай-Тек Прес», 2018. 560 с.
4. Колодій М., Кисельова О., Рябушенко Н., Цюпа О. Застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі : навч. посіб. Київ: Віваріо, 2020. 132 с.
5. Лисяк Л., Качула С., Абдін А. Бюджетна політика у сфері видатків в координатах соціального розвитку. Світ фінансів, № 4 (65), 2021. С. 39-55.
6. Вергелюк Ю. Ю. Гендерна складова у забезпеченні якості життя населення. Стратегія і практика інноваційного розвитку фінансового сектору України [Електронний ресурс]: зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ірпінь, 25–26 березня 2021 р.). Університет державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2021. 322 с. – С. 243-245.
7. Гринів Л. С.. Концептуальні засади фізичної макроекономіки для сталого розвитку: проблеми та перспективи. Проблеми економіки, № 3 (45), 2020. С. 139-147.
8. Оперативна гендерна оцінка становища та потреб жінок у контексті ситуації з COVID-19 в Україні (2020) ООН Жінки в Україні. 110 с. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/report_rga_covid-19_ukr.pdf (дата звернення 28.05.2021)
9. Уманський, І. І. Стійкість державних фінансів в умовах євроінтеграційних процесів. Фінанси України, № 1, 2015. С. 9-28.
10. Карпич А. Теоретичні підходи до визначення категорії «гендерно орієнтоване бюджетування» в українській науковій думці. Економіка та суспільство, № 24. 2021. С. 1-8
11. Arachchi J. I., Managi S. Preferences for energy sustainability: Different effects of gender on knowledge and importance. Renewable and Sustainable Energy Reviews, 141:110767. 2021. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2021.110767>
12. Khalikova V.R., Jin M, Chopra S.S. Gender in Sustainability Research: Inclusion, Intersectionality, and Patterns of Knowledge Production. J Ind Ecol. 2020; 1– 13. <https://doi.org/10.1111/jiec.13095>
13. Gissi E., Portman M. E., Hornidge A. K. Un-gendering the ocean: Why women matter in ocean governance for sustainability. Marine Policy, 94, 2018. P. 215-219.
14. Global Gender Gap Report 2021. WEF. URL <https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2021> (accessed 28.05.2021)

15. Цифрова економіка: вплив ІКТ на людський капітал та формування компетентностей майбутнього / за ред. Л. Антонюк. К. КНЕУ, 2021. 279 с.
16. Хто шукає роботу за сприяння служби зайнятості? Державний центр зайнятості. 19.01.2021 | 12:24 – URL: <https://www.dcz.gov.ua/novyna/hto-shukaye-robotu-za-spruyannya-sluzhby-zaynyatosti?fbclid=IwAR113ZALY7EEiAk0jBkSVKXjkAZUFaVO1cAjhJ4BJJ9HDxNZaEHDNQMEKlc> (дата звернення 28.05.2021)
17. Середня заробітна плата за видами економічної діяльності по місяцях: квітень 2021 року. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/gdn/Zarp_ek_m/Zp_ek_m_u/arh_zpm_u.html (дата звернення 28.05.2021)
18. Worldwide Cost of Living 2020. Which global cities have the highest cost of living? A report by The Economist Intelligence Unit. 2021 URL: <https://bluesyemre.files.wordpress.com/2020/03/worldwide-cost-of-living-2020.pdf> (accessed 28.05.2021)
19. Regulation (EU) No 1173/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 November 2011 on the effective enforcement of budgetary surveillance in the Euro Area. Official Journal of the European Union. (L 306), 23 Nov. 2011. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:306:0001:0007:en:PDF> (accessed 28.05.2021)
20. EU4PFM. Модернізація бюджетного процесу. URL: <https://eu4pfm.com.ua/uk/tsili-ta-komponenty-2/modernizatsiia-biudzhethnoho-protseesu/tsili/?mi=791> (accessed 28.05.2021)
21. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження та застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі» № 1 від 02.01.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0001201-19/print> (дата звернення 28.05.2021)
22. Оперативна гендерна оцінка становища та потреб жінок у контексті ситуації з COVID-19 в Україні (2020) ООН Жінки в Україні. 110 с. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/report_rga_covid-19_ukr.pdf (дата звернення 28.05.2021)

References.

1. Leach M., Mehta L., Prabhakaran, P. (2016) Gender equality and sustainable development: a pathways approach. The UN Women Discussion Paper, 3, 42.
2. Meinzen-Dick R., Kovarik C., Quisumbing A. R. (2014) Gender and sustainability. Annual Review of Environment and Resources, 39, 29-55.
3. Hrytsai I. O. (2018) Mekhanizm zabezpechennia pryntsyphu hendernoї rivnosti: teoriia ta praktyka [The mechanism of ensuring the principle of gender equality: theory and practice]: monohrafiia: K.: «Khai-Tek Pres». 560 p.
4. Kolodii M., Kyselova O., Riabushenko N., Tsiupa O. (2020) Zastosuvannia henderno oriietovanoho pidkhotu v biudzhethnomu protsesi [Application of a gender-oriented approach in the budget process]: navch. posib. Kyiv: Vivario, 132 p.
5. Lysiak L., Kachula S., Abdin A. Biudzhethna polityka u sferi vydatkiv v koordynatakh sotsialnoho rozvytku (2021) [Budget policy in the field of expenditures in the coordinates of social development]. *Svit finansiv*, № 4 (65), pp. 39-55.
6. Verheliuk Yu. Yu. (2021) Henderna skladova u zabezpechenni yakosti zhyttia naselennia [Gender component in the quality of community life]. *Stratehiia i praktyka innovatsiinoho rozvytku finansovoho sektoru Ukrainy [Elektronnyi resurs]: zb. materialiv IV Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Irpin, 25–26 bereznia 2021 r.)*. Universytet derzhavnoi fiskalnoi sluzhby Ukrainy. Irpin, 322 p. – pp. 243-245.
7. Hryniv L. S. (2020) Kontseptualni zasady fizychnoi makroekonomiky dlia staloho rozvytku: problemy ta perspektyvy [Conceptual basis of physical macroeconomics for sustainable development: problems and prospective]. *Problemy ekonomiki*, № 3 (45), pp. 139-147.
8. Operativna henderna otsinka stanovyshcha ta potreb zhinok u konteksti sytuatsii z COVID-19 v Ukraini [Operational gender assessment of the situation and needs of women in the context of the situation with COVID-19 in Ukraine] (2020) OON Zhinky v Ukraini. 110 s. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/report_rga_covid-19_ukr.pdf (accessed 28.05.2021).
9. Umanskyi, I. I. (2015) Stiikist derzhavnykh finansiv v umovakh yevrointehratsiinykh protsesiv [Public finance sustainability in the euro integration processes circumstances]. *Finansy Ukrainy*, 1, pp. 9-28.
10. Karpych A. (2021) Teoretychni pidkhody do vyznachennia katehorii «genderno oriietovane biudzhethuvannia» v ukrainskii naukovi dumtsi [Theoretical approaches to the definition of the category "gender-oriented budgeting" in Ukrainian scientific thought]. *Ekonomika ta suspilstvo*, № 24. pp. 1-8
11. Arachchi J. I., Managi S. (2021) Preferences for energy sustainability: Different effects of gender on knowledge and importance. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 141:110767. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2021.110767>

12. Khalikova V.R., Jin M, Chopra S.S. (2020) Gender in Sustainability Research: Inclusion, Intersectionality, and Patterns of Knowledge Production. *J Ind Ecol.* pp. 1– 13. <https://doi.org/10.1111/jiec.13095>
13. Gissi E., Portman M. E., Hornidge A. K. (2018) Un-gendering the ocean: Why women matter in ocean governance for sustainability. *Marine Policy*, 94, pp. 215-219.
14. Global Gender Gap Report 2021. WEF. URL <https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2021> (accessed 28.05.2021).
15. Tsyfrova ekonomika: vplyv IKT na liudskyi kapital ta formuvannia kompetentnosti maibutnoho [Digital economy: the impact of ICT on human capital and the formation of future competencies] (2021)/ za red. L. Antoniuk. K: KNEU. 279 p.
16. Khto shukaie robotu za spryannia sluzhby zainiatosti? [Who is looking for a job for the assistance of employment services] Derzhavnyi tsentr zainiatosti. 19.01.2021 | 12:24 – URL: <https://www.dcz.gov.ua/novyna/hto-shukaye-robotu-za-spryannya-sluzhby-zainyatosti?fbclid=IwAR113ZALY7EEiAk0jBkSVKXjkAZUFaVO1cAjhJ4BJJ9HDxNZaEHDNQMEKlc> (accessed 28.05.2021).
17. Serednia zarobitna plata za vydamy ekonomichnoi diialnosti po misiatsiakh: kviten 2021 roku [Average wages by type of economic activity by mission: April 2021.]. Derzhavna sluzhba statyky Ukrainy. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/gdn/Zarp_ek_m/Zp_ek_m_u/arh_zpm_u.html (accessed 28.05.2021).
18. Worldwide Cost of Living 2020. Which global cities have the highest cost of living? A report by The Economist Intelligence Unit. 2021 URL: <https://bluesyemre.files.wordpress.com/2020/03/worldwide-cost-of-living-2020.pdf> (accessed 28.05.2021).
19. Regulation (EU) No 1173/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 November 2011 on the effective enforcement of budgetary surveillance in the Euro Area. Official Journal of the European Union. (L 306), 23 Nov. 2011. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:306:0001:0007:en:PDF> (accessed 28.05.2021).
20. EU4PFM. Modernizatsiia biudzhethnoho protsesu [Budget process modernization]. URL: <https://eu4pfm.com.ua/uk/tsili-ta-komponenty-2/modernizatsiia-biudzhethnoho-protsesu/tsili/?mi=791> (accessed 28.05.2021).
21. Order of the Ministry of Finance of Ukraine "On approval of Guidelines for the implementation and application of a gender-oriented approach in the budget process" № 1 from 02.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0001201-19/print> (accessed 28.05.2021).
22. Operational gender assessment of the situation and needs of women in the context of the situation with COVID-19 in Ukraine (2020) UN Women in Ukraine. 110 s. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/report_rga_covid-19_ukr.pdf (accessed 28.05.2021).

Стаття надійшла до редакції 06.06.2021 р.